

KERKÜK'ÜN KADERİ KİMİN ELİNDE?

IKBY Başkanı Mesud Barzani'nin son zamanlarda tonunu artırdığı bağımsızlık referandumu söylemi ve Bağdat'tan Çekoslovakya modeliyle (barışçıl şekilde) ayrılma tartışmalarının yapıldığı bir dönemde Kerkük'ün geleceğinin yeniden gündeme gelmesi, kendi içinde birçok mesajı barındırıyor.

Mehmet ALACA

Kerkük Valisi Dr. Necmeddin Kerim, Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nde (IKBY) yaşanan yönetsel kriz, Bağdat'la devam eden istikrarsız ilişkiler, ekonomik sorunlar, referandum tartışmaları ve IŞİD'le mücadele tartışmalarına bir yenisini ekledi. Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) Siyasi Büro üyesi olan Vali Kerim yaptığı açıklamada, Kerkük'ün bundan sonra hiçbir durumda Bağdat'a bağlı kalmayacağını söyleyerek, üç öneri sundu. Kerim'in önerileri kentin Kürdistan bölgesine bağlanması; birkaç yıl için 'özerk bölge' kalması ve birkaç yılın ardından Kürdistan Bölgesi'ne bağlanıp bağlanmaması konusunda referandum yapılmasını içeriyor.

IKBY Başkanı Mesud Barzani'nin son zamanlarda tonunu artırdığı bağımsızlık referandumu söylemi ve Bağdat'tan Çekoslovakya modeliyle (barışçıl şekilde) ayrılma tartışmalarının yapıldığı bir dönemde Kerkük'ün geleceğinin yeniden gündeme gelmesi, kendi içinde birçok mesajı barındırıyor. Ekonomik hayatın durma noktasına geldiği, güvensizliğin tedirgin edici boyutlarda olduğu ve geleceğinin belirsizliği her geçen gün derinleşen Kerkük'ü ne bekliyor?

Kerkük'te PYD'li Mesaj

Valinin açıklamalarının ardından, bazı Arap ve Türkmen partileri Kerkük'ün 8 yıl boyunca Bağdat

ve Erbil'den bağımsız olarak 'özerk statü' alması konusunda yasa teklifi dahi hazırladı. Öneriye karşı çıkan Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve KYB'li yöneticiler, Kerkük'ün tartışmasız olarak Kürdistan Bölgesi'ne bağlanması gerektiğini, aksi durumda kentteki belirsizliğin derinleşeceğini düşünüyor. Önerinin daha önce Türkmenler tarafından yapıldığını belirten Kürdistan Bölgesi Tartışmalı Bölgeler eski Bakanı, Erbil Üniversitesi Rektörü Dr. Muhammed İhsan, Kerkük'ün 'özerk bölge' olmasının uluslararası düzeyde Kürtlerin elini zayıflatacağını iddia etti.

Kerim'in önerisinden kısa bir süre sonra, 12 Haziran'da, IKBY'de KYB-Goran hattına yakın duran ve Barzani karşıtlığı yapan PKK'nın Suriye kolu Demokratik Birlik Partisi (PYD) Eşbaşkanı Salih Müslim, Kerkük'ü ziyaret ederek Vali Kerim ile görüştü. Müslim'in görüşme sonrası KYB'nin kurucusu Celal Talabani'nin "Kerkük Kürtlerin Kudüs'üdür" sözlerini kullanarak, Kürtlerin ondan asla vazgeçmeyeceği yönündeki açıklamaları, Türkmenleri rahatsız etti. Müslim'in açıklamalarını kınayan Irak Türkmen Cephesi, Vali Kerim'in Kerkük halkının PYD'yi desteklediği yönündeki ifadelerini de eleştirdi. Kerkük İl Meclisi Başkanı Rabvar Talabani'nin de katıldığı görüşmenin Kerkük valilik binasında yapılmasının, Türkmenlere açık bir

mesaj vermek amacı taşıdığı söylenebilir.

Ziyaret, PYD'nin Kerkük meselesinde dışarıda kalmak istemediği, Vali'nin ise KDP'ye karşı PYD kartını kullanarak, gerektiğinde PKK'nın bölgede etkinlik kurmasına alan açabileceği ihtimalini akıllara getiriyor. Bu nedenle Kerkük'ün orta vadede Erbil-Süleymaniye hattında önemli problemlere yol açacağını söyleyebiliriz.

Kerkük'te Meşruiyet Savaşları

IŞİD'in 10 Haziran 2014'te Musul'u almasının ardından Irak ordusunun bölgeden çekilmesiyle birlikte, IKBY ordusu Peşmerge güçleri Kerkük'te tek aktör olarak kaldı. Geçtiğimiz yılın Ocak ayında kente büyük bir saldırı düzenleyen IŞİD, şehir merkezinde bazı önemli noktaları ele geçirmiş hatta önemli Peşmerge komutanlarından General Şirko Fatih'i öldürmüştü. Kerkük saldırısı Erbil yönetimine savaşın uzun vadeli olarak geniş cepheye yayılacağı mesajı taşısa da ABD'nin havadan Peşmerge'nin karadan yaptığı operasyonlar IŞİD'i kentten uzaklaştırdı. Böylece uzun yıllardır Kerkük'ü kendi bölgelerine dâhil etmek isteyen Kürtler önemli bir fırsat yakalayarak, kenti tamamen kontrol altına aldı.

'Tartışmalı bölgeler' içinde yer alan Kerkük'ün geleceğini, Irak Anayasası'nın 140. maddesiyle

belirlenmesi planlansa da konuyla ilgili bugüne kadar hiç bir adımın atılmamış olması, siyasal ve toplumsal kaosu derinleştiriyor. Madde, söz konusu bölgelerde nüfus sayımı ve referandum öngörse de Irak'ın bölgeye siyasal, askeri ve ekonomik olarak yeterli katkıyı sunmaması, bölgede IKBY'nin elini güçlendirdiği için Bağdat yönetimi farklı arayışlara giriyor.

Irak İçişleri Bakanlığı'nın IŞİD'le savaş nedeniyle Kerkük'e göç edip üç yıl yerleşik yaşayan Arapların oturum hakkı alabileceğine dair kararı, tartışmaları derinleştirdi. IŞİD'le savaşın başlamasından bu yana kente 600 bin Arap göçmenin yerleştirdiğini iddia eden Kürt parlamenterler kararını tanımayacaklarını ve Bağdat'ın bu kararlar kentten demografisiyle oynamaya çalıştığını belirtiyor. Bu arada İran'a yakınlığıyla bilinen Şii milis örgütü Bedir Tugayı resmi sitesinde bir beyanname yayınlayarak, KYB'yi Şii milislerin Kerkük'e girmesini engellemekle suçladı. Açıklamadaki "Kerkük'te kötü sonuçlara hazır olun" yönündeki tehditler IŞİD sonrası yaşanacaklara işaret ediyor.

Bağdat-Erbil arasındaki Kerkük gerilimi ekonomik alanda da sürüyor. 2013 yılına kadar Musul üzerinden günlük 600 bin varil petrol satan Kerkük'te, IŞİD'in bölgedeki işgali ve petrol boru hatlarına verdiği tahribattan dolayı ihracat durma noktasına geldi. Kerkük'te Havana ve Bay Hasan petrol yataklarını işleten IKBY günlük ihraç ettiği 650 bin varilin 150 binini Kerkük'ten sağlıyordu, ancak merkezi hükümet Mart ayında Erbil üzerinden Kerkük petrolünün ihraç edilmesini yasakladı. Merkezi yönetimin günlük 50 bin varil petrolün yanı sıra bölgeden vergi almasına rağmen askeri, siyasi ve altyapı hizmeti açısından yetersiz kalması, Kürt yönetiminin toplumsal ve siyasal meşruiyetini güçlendiriyor. Ayrıca Peşmerge'nin Kerkük'ü

IŞİD'den kurtardığı yönündeki propagandayla IKBY'nin popülerliğinin iç ve uluslararası kamuoyunda artması Bağdat'ın Kerkük'e askeri ve siyasi olarak tekrar yerleşme ihtimalini azaltıyor.

Barzani'nin Kerkük Hassasiyeti

Kürtlerin Kerkük'e ilgisi "Kerkük Kürdistan'ın kalbidir" diyen Molla Mustafa Barzani'ye uzanır. 1970 Anlaşması'nda Saddam'ın Kerkük'ü Araplar ve Kürtler arasında paylaşma önerisi Molla Barzani tarafından reddedilmişti. Barzani'nin, "Anlaşmayı neden bozdun" diye soranlara verdiği, "Bu uğurda her şeye hazırız, hepimizin öldürülmesine karar verilse de. Ben Kürtlerin kabrime gelip tükürerek, 'niçin Kerkük'ü sattın?' demelerinden korkuyorum" yanıtı Kürtlerin Kerkük konusundaki ısrarının tarihsel bir dayanağı olarak görülüyor.

Kerkük konusunda babasının vasiyetiyle hareket eden IKBY Başkanı Mesud Barzani'nin "Kerkük yönetimini elimizde tutmak için son Peşmerge kalana kadar savaşırız" ifadesi, Kürt yönetiminin kentte direneceğini gösteriyor. Şüphesiz baba Barzani'nin doktorluğunu yapmış ve Amerika'da bir süre kendisine eşlik etmiş olan Vali Kerim, Barzani ailesinin Kerkük konusundaki hassasiyetinin en yakın tanıklarından.

2007 yılında Türkmenlerin Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak talep ettiği lakin reddedilen Kerkük için özerk statüyü, 140. madde uyarınca referandum talep eden KDP, KYB ve Goran kabul etmiyor. Kentin kaderini halkın tayin etmesinden yana olduklarını ve düzenlenecek bir referandum sonucunda halkın Kürt bölgesine dâhil olmak istememesi durumunda bu tercihe saygı duyacaklarını belirten IKBY Başkanı Barzani, aksi durumda savaşı dahi göze alacaklarını her fırsatta dile getiriyor.

Bağdat yönetiminin ikircikli tavrından dolayı derinleşen sorun konusunda bölgedeki aktörler farklı düşünüyor. Kerkük'ün petrolünden dolayı Erbil yönetimine bağlanmasını istemeyen Bağdat'ın, bölgede hâkimiyet kuramaması halinde özerk bölgeyi destekleyeceği düşünülebilir. Gelişmeleri yakından takip eden İran'ın ise Kerkük'ün IKBY kontrolüne geçme ihtimali gerçekleşirse kentten KDP değil KYB kontrolüne geçmesi yönünde politika izleyeceğini kestirmek zor değil. Kerkük Valisi Necmeddin Kerim, Kerkük'ün 'özerk bölge' olmasına ilişkin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve eski Başbakan Ahmet Davutoğlu ile yapılan görüşmede, Türkiye'nin açık bir şekilde özel bir statü istediğini belirtti. Görünen o ki Kerkük'e tarihsel bir önem veren Ankara'nın Erbil'le bu konuda karşı karşıya gelmesi kaçınılmaz olacak.

IŞİD'den sonra bölgedeki çatışmaların son bulması için Irak'ın Kürtler, Sünniler ve Şiiler arasında bölünmüş konfederat bir sisteme geçmesi gerektiğini belirten Kürdistan Bölgesi Güvenlik Ajansı Müsteşarı Mesrud Barzani'nin merkezi hükümetin işlevini yitirdiğini belirtmesi, Erbil'in Bağdat'a karşı savaş kartını hazır tuttuğunun bir göstergesi. Kerkük'süz bir bağımsızlık düşünmeyen IKBY'nin masadaki en büyük güç olduğu sorun, Irak'ın geleceğini belirleyecek hale geldi. Irak Anayasası'na göre, 140. maddenin eksiksiz uygulanarak normalleştirme döneminin ardından nüfus sayımı ve ardından referandum yapılması gerekiyor. 2007 sonunda yapılması gereken fakat kaderi belirsizliğe itilen referandumun neticeye kavuşturulmaması, bölgede Kürt-Türk-Arap etnik savaşını tetikleyebilir. Şüphesiz bu durum hâlihazırda çökmüş bir devlet olan Irak'ın bölünme sürecine çarpan etkisi yapacak.

Gazeteci